

הרצל בתקשורת

דוח תקופתי (אוגוסט-ספטמבר 2017)

מאת ד"ר אנטון ברקובסקי

בעיתונות

חודשי אוגוסט-ספטמבר עברו בצל ציון 120 שנה לקונגרס הציוני הראשון וחשיבותו לעם ומדינת ישראל. לצד תיאור האירועים החגיגיים,¹ המשתתפים בהם ושל הדמות המכוננת - הרצל² - השתלבו בשיח התקשורתי מוטיבים אינטרסנטיים של כוחות פוליטיים ועסקיים גם יחד, הן ברמה המקומית והן בזו הגבוהה יותר.

סיפורה של טבריה על רוב מורשתה ההיסטורית הבלתי מנוצלת ומוזנחת קיבל בין היתר התייחסות מקורית. לצורך הדגשת הזלזול של הרשויות ו"החזון שלא עמד במבחן המציאות" נעשה שימוש בדבריו של הרצל מספרו "אלטנוילנד", בו השווה את טבריה לגן עדן ולריביירה הצרפתית.³ השימוש בהרצל לשם שמירת "מורשת אדריכלית" נעשה גם במקרה של הגן הלאומי בארזה שבירושלים - לציון זכה "ארז הרצל" ושאר עצים ששתלו ראשי המדינה. הם לכאורה אוימו על ידי היוזם המקים מתחם יוקרה בסמוך לאתר.⁴ עוד הועלה שמו של הרצל בהקשר להקמת מרכז המבקרים למורשתו ביערות חולדה והמגינים, דבר שאמור להאיץ את תרומת קק"ל במיזם.⁵ בשמה של באזל ושל מארגן הקונגרס בתוכה השכילו להשתמש למטרות תיירות. הכתבה ב"נופשים" תיארה את האטרקציות העיקריות של העיר על רקע היסטורי קצר אודות הקהילה היהודית בה.⁶

הכתבות "הרצל ובניו", "חגיגת ההרצלים",⁷ "הנה הם באים ההרצלים"⁸ ואלו הדומות להן⁹ סקרו את תכני החגיגות לציון 120 שנה לקונגרס הציוני הראשון. הודגש הרעיון המקורי של המארגנים: הזמנת 120 משתתפים מכל קצוות ישראל ורקע סוציו-דמוגרפי שונה הנושאים שם פרטי הרצל, הרצלינה והרצלה. בהם נמנו: אלופים במילואים, מדליק משואות, נהג אוטובוס (שניצל מהפיגוע והציל את נוסעיו), מנהל מרכז מורשת בגין, תושבי טירת הכרמל וקרית אתא.

¹ Zieve, Tamara. "120 YEARS SINCE BASEL". *The Jerusalem Post* (28.9.2017), p. 1.

² ילון, יורי. "120 שנה לקונגרס הציוני הראשון בבאזל: זכרו של הרצל לעולם ישראלי". ישראל היום: (28.9.2017), עמ' 4.

³ שפיגל, נעה. "רמזים מוזנחים לעבר מפואר". *הארץ* (4.8.2017), עמ' 18.

⁴ פונדמינסקי, קוטי. "אין כניסה לשדרת הנשיאים", *ידיעות ירושלים - בונס* (1.9.2017), עמ' 10.

⁵ אלבלינג, שי. "מועצת גזר. בקרוב מרכז מבקרים". *ידיעות רחובות* (8.9.2017), עמ' 46.

⁶ וסרמן, יחיאל. "בבאזל יסדתי את מדינת היהודים". *נופשים* (8.9.2017), עמ' 14.

⁷ גליקמן, איתי. "הרצל ובניו". *ידיעות אחרונות* (10.8.2017), עמ' 14; גליקמן, איתי. "חגיגת ההרצלים". *ידיעות אחרונות* (25.8.2017), עמ' 7.

⁸ באלס-וקנין, רונית. "הנה הם באים - ההרצלים". *ידיעות השרון* (18.8.2017), עמ' 26.

⁹ "מבאזל להרצליה 120 שנה לקונגרס הציוני הראשון". *המקום הרצליה* (8.9.2017), עמ' 25.

הכתבה של חני סולומון הדגישה דווקא את נוכחותם באירוע של הרצלים מהמושבים ואת תרומתם לציונות, למדינה ולחברה ישראלית.¹⁰

דמותו של ברל כצנלסון משכה את תשומת לבם של המחוקקים מ"המחנה הציוני", שניסו להנציח את האיש חרף היותו חסר מעמד של נשיא או ראש הממשלה. אם ההצעה תתקבל יזכה כצנלסון בכבוד הדומה לזה של הרצל, ז'בוטינסקי ורחבעם זאבי (גנדי).¹¹

בגלל דרישה מופרזת של ממשל שוויץ לתשלום 12 מיליון פראנק עבור הבטחת האירוע בוטל אירוע שחזור של הקונגרס. בהסתדרות ובממשלה בחרו להקציב את הכספים לאירועים אחרים, במיוחד לאלו שתוכננו בארץ.¹²

הכותב של התנועה הקיבוצית קרא לקחת דוגמה מהרצל - לנהל מלחמה על ערכים תרבותיים של התנועה, על מקומה ההכרחי בחברה הישראלית, ובו זמנית להציע חזון ותוכנית פעולה ברוח של "אם תרצו אין זו אגדה". רק כך, לדבריו, תוכל התנועה הקיבוצית להוות אלטרנטיבה לחברה הישראלית המשוסעת.¹³

תוך ציטוט כתביו של הרצל התייחס ד"ר יוסי ביילין בהרחבה לחשיבות האירוע ההיסטורי של הקונגרס הציוני הראשון בבאזל, על רוב תכניו, מעלליו והקשריו. המחבר ציין את ספיקותיו של מארגנו - הרצל - לגבי הצלחתו וטיב משתתפיו. חרף כך הודגש כי האירוע צלח, ורק בזכות אישיותו של הרצל יצא לפועל מפעל ציוני נשגב.¹⁴

דעה דומה, אחרי תיאור של המתרחש בקונגרס וסביבו, הביע שלמה אבינרי. הכותב הדגיש כי התואר "חוזה המדינה" לא בהכרח מתאים להרצל מבחינת הדיוק ההיסטורי. אולם רק הרצל בקונגרס בבאזל סלל את הדרך להשגת המטרה הציונית ואף הציג את השיטה המדינית המצליחה למימושה.¹⁵

הכתבה של כרמית ספיר ויץ שפכה אור על הפרטים הקטנים של הקונגרס. חלקם התרחשו מאחורי הקלעים ומצירי את משתתפי הקונגרס ואת מארגניו בגוונים הרבה יותר אנושיים ומעוררי חיבה מאשר נהוג לראותם בהיסטוריה. ממסמכים ארכיוניים עולה דמותו של הרצל - המארגן שהצליח לא רק להתגבר על המחלוקות הפוליטיות שבארגון אירוע כה משמעותי, אלא גם פתר בעיות גשמיות (במישור הפיננסי, לוגיסטי ואחרים).¹⁶

כתבתו של ח. כהנוביץ' מנסה להתבונן באופן ביקורתי באירועי הקונגרס, מטרותיו, משתתפיו והן בהרצל - מארגנו. הכותב מציין את האירועים הלא מחמיאים לכאורה שקשורים באירוע ומארגנו הראשי, וביניהם:

¹⁰ סולומון, חני. "מושב זה שמור להרצל". *קו למושב* (14.9.2017), עמ' 28-31.

¹¹ קרני, יובל. "קרב מורשת". *ידיעות אחרונות - המוסף שבת* (11.8.2017), עמ' 10.

¹² קליין, צביקה. "בגלל עלויות אבטחה בוטל אירוע השחזור של קונגרס באזל". *מקור ראשון* (18.8.2017), עמ' 1.

¹³ לבני, מיכאל. "ללכת בעקבות חזון של הרצל". *הקיבוץ* (18.8.2017), עמ' 26.

¹⁴ ביילין, יוסי. "מנהיגים של חולמים". *ישראל היום! - השבוע* (18.8.2017), עמ' 38.

¹⁵ אבינרי, שלמה. "באזל 1987: בניית אומה", *הארץ* (25.8.2017), עמ' 10.

¹⁶ ספיר ויץ, כרמית. "אין זו אגדה". *מעריב - המגזין* (29.8.2017), עמ' 4-6.

דחיקת הפלגים הדתיים הרבניים הצידה והתעלמות מהביקורת הנוקבת של הציבור הדתי לכך, או התבוללותו של הַנס - בנו של הרצל והפיכתו לנוצרי מאמין - דבר שלכאורה "מעיד על אביו".¹⁷

כתבתו של יאיר שלג קראה להתרחק מקיצוניות פוליטית-מדינית, זו הנשמעת מחוגי השמאל והימין ואף מאלו שלא מכירים כלל ברעיון הציוני (חרדים, רפורמים ואינטלקטואלים קוסמופוליטיים). הכותב קורא לציבור להיות יותר פרקטיים ולא להיצמד לסיסמאות אידיאולוגיות. הכותב מוקיר את הרצל ודרכו שהצליחה, אך קורא לאיחוי הקרעים בזהות היהודית ובעם ורואה את הפתרון בדבריו של אחד העם.¹⁸

אחרי תיאור קצר של המאורעות סביב ארגון הקונגרס, חשיבותו ההיסטורית והגשמית יצאה ד"ר שרון גבע עם ביקורת כלפי השיטות הפרלמנטאריות המודרניות של מדינת ישראל וכלפי התנהגות הבלתי מכובדת של מנהיגיה (בדגש על ראש הממשלה נתניהו). לדבריה, הרצל לא היה מרשה לעצמו התנהגות שכזאת.¹⁹

בהתאם לדבריו של כתב התיאטרון של "ידיעות אחרונות", הקומדיה המוזיקלית "הרצל אמר" - הצגה בתיאטרון גשר מאת רועי חן - ניסתה לענות על השאלה: "האם אוטופיה הרצליאנית התממשה נוכח המציאות הישראלית העגומה?".²⁰ הכתב של "תל אביב TIME OUT", שראיין את הבמאי, חסך פחות במילים והדגיש את אופייה הקומי של היצירה. כמו כן ציטט את דברי הבמאי הגורסים שדמותו של הרצל לא מוצגת ביצירתו בתור "נביא הרואי" מתוך היסטוריה או מיתולוגיה, אלא עומדת במבחן ומציירת את הרצל בתור איש שעשה לא מעט פספוסים, דמיין הרבה, אך בכל מקרה שאף לליברליות סוציאלית.²¹

רחוב הרצל בתל אביב זכה אף הוא לסיקור תקשורתי על רקע ציון 120 שנה לקונגרס. תיאורו תמציתי אך מקיף כלל בנוסף להיסטוריה שלו גם מחירי הדירות וסקירה של מאפייני האוכלוסייה השוכנת בו ובקרבתו.²²

---

¹⁷ כהנוביץ', ח. "חוזה מדינת הלא יהודים", *יתד נאמן* (30.8.2017), עמ' 14.

¹⁸ שלג, יאיר. "הקיום חשוב מהרוח". *מקור ראשון* (1.9.2017), עמ' 16.

¹⁹ גבע, שרון. "הרצל זרע - הממשלה מחסלת". *הארץ* (8.9.2017), עמ' 29.

²⁰ בן יעקוב, שי. "הרצל אמר!". *ידיעות אחרונות - 7 לילות* (15.9.2017), עמ' 27; (8.9.2017), עמ' 29.

²¹ ברזילי, אורן. "הזקן והים". *תל אביב TIME OUT* (17.8.2017), עמ' 56.

²² "איפה אתם חיים. רחוב הרצלי". *תל אביב TIME OUT* (14.9.2017), עמ' 76.